

КРАТЪК РЕЧНИК НА ПСИХОАНАЛИТИЧНИТЕ ТЕРМИНИ

chitanka.info

Автоеротизъм — нормален, ранен стадий от развитието на сексуалността, при който задоволяването на сексуалните влечения става в отсъствието на някакъв външен обект, т.е. с помощта на органи и участъци от собственото тяло. Пример за автоеротизъм е сученето при бебето, цел на което (заедно насищането) е получаването на удоволствие. **А.** се характеризира от Фройд като нормален ранен стадий в развитието на сексуалността.

Аз — подструктура на душевния живот, посредник между Свръх-Аза и То, индивида и реалността. Подчинява се на принципа на реалността.

Аз-либидо (*Ichlibido*) — част от либидото, насочено към собственото Аз. Противостои на обектното либидо и нарцисизма.

Амбивалентност (на чувствата) — наличие на нежни и враждебни чувства, едновременно изпитвани от човек по отношение на едно и също лице.

Анална еротика — характерна за аналната фаза от сексуалното развитие на детето, проявява се в повишения интерес към продуктите на екскременталната дейност и изпитването на квазисексуално удовлетворение от дефекирането.

Влечения — вж. нагони.

Вторична обработка — един от механизмите на работа на съновидението, заключаващ се в прегрупиране и свързване на елементите на проявеното съновидение в повече или по-малко хармонично цяло.

Дейност на съновидението — съвкупност от процеси, благодарение на които от скритите мисли на съновидението, соматичните дразнителни по време на сън и остатъците от впечатленията от предишния ден се формира проявеното съдържание на съновидението. *Сгъстяване, изместване, вторична обработка и нагледно изобразяване* на мисли и изказвания.

Едипов комплекс — характерна нагласа на детето по отношение на родителите, която се формира по време на фалосната фаза от сексуалното му развитие, примерно между 4 и 5 години. Наречен е по името на древногръцкия цар Едип, който, без да знае това, убива собствения си баща и се жени за майка си. За момчето обикновено е характерен позитивен **Е.к.** (любов към майката и желание за инцестни отношения с нея и едновременно ревност и омраза към бащата,

придружени от желанието да го премахне като съперник). Може да се развие обаче и негативен **Е.к.** — любов към бащата и омраза към майката. Двете форми често се съчетават и възниква амбивалентна нагласа по отношение на родителите. Аналогичният комплекс при момичетата (любов към бащата и омраза към майката) — позитивен и негативен — се нарича *комплекс на Електра*.

Заемане (окупиране) на обекта (*Objekt-besetzung*) — фиксиране на либидото върху определени обекти, зареждането им с либидинозна енергия.

Задържане (*Hemmung*) — спиране на развитието на една от неговите степени. Използува се и като синоним на *препятствие* (спирачка за развитието на някакво влечение).

Заместване (*Ersetzung*) — механизъм за преобразуване на несъзнаваните, неприемливи за Аз-а (Сврѣх-Аза) желаниа в приемливи. В резултат на това се появяват погрешни действия, невротични симптоми, определени характеристики на съновидението.

Защита (*Abwehr*) *психична* — съвкупност от несъзнавани психични процеси, призвани да защитават Аз-а от заплахите на реалността (в детството) или от нагоните и Сврѣх-Аза (при възрастните).

Защитни механизми (*Abwehr mechanismen*) — специални форми на психична защита, изработвани от Аз-а. Към тях спадат изтласкването, сублимацията, регресията и т.н.

Идентификация — несъзнаван процес, благодарение на който индивидът (например детето) мисли, чувства или действа като друг човек (например майката или бащата). Играе изключително важна роля в процеса на формиране на личността.

Изместване (*Verschiebung*) — един от основните механизми в работата на съновидението, а също и при изопачаването на несъзнаваните мисли и желаниа в другите проявени форми на психичен живот. При И. акцентът се измества от главното към второстепенното.

Изоляция — отделяне на психотравмиращата ситуация от свързаните с нея душевни преживявания. Замяната на ситуацията като че ли става несъзнателно или най-малкото не се свързва със собствените преживявания. Всичко става сякаш с друг. Изолирането на ситуацията от собственото Аз се проявява особено ярко при децата.

Играейки си с куклата или някаква друга играчка, детето може да ѝ позволи да „говори и прави“ всичко онова, което на него му е забранено: да бъде безразсъдна, саркастична, жестока, да ругае и се присмива на другите.

Изтласкване (*Verdrungung*) — прехвърляне на психичното съдържание от сферата на съзнанието в несъзнаваното или задържането му в несъзнавано състояние. Един от най-важни те защитни механизми, благодарение на който неприемливите за Аз-а желаниа се превръщат в несъзнавани. Поддържа се посредством определени несъзнавани механизми.

Инцест — сексуални отношения с кръвни родственици.

Кастрационен комплекс — комплекс, възникващ у детето в тясна връзка с детското сексуално развитие (сексуалните изследвания на децата и инфантилните сексуални теории). Основна проява на **К.к.** при момчетата е възникващият под влиянието на мними и реални заплахи от страна на възрастните страх да не загуби половия си орган като наказание за детския онанизъм. При момичетата **К.к.** се изразява в своеобразното, появяващо се след откриването на половите различия в съчетанието на чувството за страх и завистта заради пениса на момчето, а също и на определени полови фантазии и т.н.

Комплекс — съвкупност на афективно натоварени мисли, интереси и личностни нагласи, които въздействуват несъзнавано върху психичния живот. Образува се главно в ранното детство и обуславя редица от закономерностите на бъдещия психичен живот. Фройд говори за Едипов комплекс, кастрационен комплекс, екскрементален комплекс.

Комплекс на Електра — вж. Едипов комплекс.

Латентен период — определена фаза от детското развитие, обикновено между петата и шестата година на детето и началото на пубертетния период, в която сексуалното развитие сякаш прекъсва. Раннодетските преживявания от областта на сексуалното се подлагат на изтласкване и се заслоняват от така наречените „покриващи спомени“. Интересите на детето в този период са насочени преди всичко към общуването с другарчетата му, училищните занимания и т.н.

Либи́до — лежащата в основата на всички сексуални прояви на индивида психична енергия. По-късно се използва и като синоним за

влечението към живота.

Нагони (*Triebe* — влечения, пориви) — образувания на границата между соматичното и душевното, психични представители на възникващите в недрата на телесния апарат раздразнения, които оказват непосредствено въздействие върху душевната дейност. Характеризират се с четири аспекта — източник, цел, обект и енергия. В ранните си работи Фройд различава индивидуално съхраняващи и видово съхраняващи **Н.** От началото на 20-те години развива концепцията за деленето на **Н.** на *нагони на живота* и *нагони на смъртта*. Разпространената в българския език употреба *нагони към...* предполага една свръхсубектност на нагоните, каквато те не притежават.

Нагони на живота (*Lebenstriebe*) — влечения, които имат за цел запазването, поддържането и развитието на живота във всичките му аспекти и форми. В късните си работи Фройд ги противопоставя на нагоните на смъртта.

Нагони на смъртта (*Todestriebe*) — присъщи на индивида несъзнавани тенденции към саморазрушаване и връщане към неорганичното състояние. Външно се проявяват като агресия по отношение на определени лица и предмети. Намират се в единство с нагоните на живота и само в това единство обуславят нормалното функциониране на душевния механизъм. В някои патологични случаи могат да предизвикат садистични извращения и самообвинения у меланхолиците.

Нарцисизъм (*Narzißimus*) — привързаност на либидото към собственото **Аз**.

Невроза — психическо разстройство, симптомите на което изразяват в символична форма породилия го конфликт, частност конфликта на сексуалните влечения и влеченията на **Аз**-а.

Несъзнавано (*Unbewußtes*) — съдържания на психичния живот, за които човек не подозира нищо в течение на дълго време или въобще не е знаел за тях. Има два вида **Н.** — *предсъзнавано* и **Н.** в собствения смисъл на думата. В динамичен смисъл **Н.** може да се нарече това, осъзнаването на което, за разлика от предсъзнаваното, изисква значителни усилия или въобще е невъзможно. Според Фройд **Н.** може да бъде както *ниско* (неконтролираните сексуални и агресивни влечения на **То**), така и *високо* (дейността на **Свръх-Аз**).

Обектно либидо (*Objektlibido*) — тази част от либидото, която е насочена към един или няколко обекта и противостои на *Аз-либидото*.

Орална еротика — характерна за оралната фаза от сексуалното развитие на детето, проявява се в смученето.

Покриващи спомени (*Deckerrinerungen*) — запазени в паметта спомени за събития от първите 5–6 години от живота на детето, които се отличават с особена яркост и изглеждат като че ли незначителни. Благодарение механизма на *изместването* те сякаш „покриват“ най-съществените спомени от детството, които са подложени на изтласкване. Тяхното съдържание може да бъде извлечено с помощта на психоанализата.

Предсъзнавано (*Vorbewußtes*) — психични съдържания, които в дадения момент са несъзнавани, но могат лесно да бъдат осъзнати.

Пренос (*Übertragung*) — пренасяне от пациента върху психоаналитика на чувства, изпитвани към други хора. Позитивен или негативен.

Принцип на реалността — отчитане на реалните условия и възможности за удовлетворяване на влеченията. Противостои на принципа на удоволствието.

Принцип на удоволствието — стремеж да се избягва неприятното и да се получава максимум наслаждение.

Проекция — несъзнавано приписване на собствени качества, чувства и желания на друг човек.

Проявено съдържание на съновиденията — образи от съновидението, както те са представени на сънуващия, символично изображение на скритите мисли на съновидението.

Рационализация — намиране на приемливи причини и обяснения за неприемливи мисли и постъпки. Естествено тези оправдателни причини и обяснения са значително по-етични и благородни, отколкото техните истински мотиви.

Регресия — връщане на психичното развитие на по-ранен етап.

Свръх-Аз (*Über-Ich*) — висша инстанция в структурата на душевния живот, изпълняваща ролята на вътрешен цензор. Възниква с изчезването на Едиповия комплекс. Дейността му е несъзнателна.

Сгъстяване (*Verdichtung*) — сливане на различни представи в единна структура. Един от най-важните механизми за работа на съновидението.

Сексуално развитие — според Фройд започва не с пубертетния период, а практически от момента на раждането. Преминава през различни етапи, характеризиращи се с господството на определени ерогенни зони. Тези етапи са: 1) орална фаза (първата година от живота), при която ерогенните зони са слизестото покритие на устата и устните; 2) анална фаза (втората и третата година), ерогенната зона е слизестото покритие на задното отворстие; 3) фалосна фаза (четвърта-шеста година), ерогенна зона — пенисът, характеризира се с детски онанизъм и формирането на Едипов комплекс; 4) латентен период; 5) генитална фаза (от началото на пубертетния период) — фаза на развитата сексуалност, частичните нагони се подчиняват на господството на либидото и се удовлетворяват чрез нормална полова дейност. Доколкото сексуалното развитие според Фройд е системообразуващ фактор за цялостното развитие, дадената схема може да се разглежда и като периодизация на развитието на личността въобще.

Страхова истерия (*Angsthysterie*) — невроза, основен симптом на която са разнообразните фобии.

Сублимация — отклоняване на енергията на сексуалните влечения от тяхната пряка цел — получаването на удоволствие и продължението на рода, и насочването ѝ към несексуални (социални) цели.

Сън — състояние, характеризиращо се със загуба на интереса към външния свят. Различава се от съновидението.

Съновидение — душевният живот по време на сън. Целта на С. е да отстрани пречещите на съня дразнители под формата на халюцинаторно изпълнение на неудовлетворените в будно състояние желаниа. Притежава явна форма на изражение (проявено съдържание) и скрито зад нея несъзнателно съдържание (скрити мисли).

Съпротива — стремеж да не се позволява изместване на несъзнаваните мисли и желаниа от съзнанието.

То — най-дълбоката подструктура на душевния апарат. Съдържа неконтролирани сексуални и агресивни влечения. Ръководи се от принципа на удоволствието, като се намира в конфликт със структурите на Аз-а и Свръх-Аза.

Тълкуване — разкриване на скрития смисъл на симптомите, съновиденията, погрешните действия и т.н.

Уретрална еротика — характерна за аналната фаза от сексуалното развитие на детето, проявява се в разглеждането на уринирането като заместител на половия акт и в съответното изпитване на удоволствие от него.

Фалосна еротика — характерна за фалосната фаза от сексуалното развитие на детето, проявява се в повишения интерес към пениса, детското онаниране и формирането на Едиповия и кастрационния комплекс.

Фиксация — 1) упорито следване на веднъж приетата нагласа, навик, начин на действие; един от примерите за **Ф.** е сексуалната **Ф.** върху определен партньор или начин на сексуално удовлетворяване, която прави невъзможна друга форма на полов живот; 2) **Ф.** върху травмата — фиксиране на болния върху някакво травмиращо преживяване от неговото минало, изразява се в натрапчивата поява на едни и същи симптоми, в невъзможността самостоятелно да се освободи от тях и т.н.

Фобия — непреодолим натрапчив страх от някакъв предмет или явление. Житейски и специални фобии.

Цензура — действие на силите, които се стремят да не допуснат в съзнанието несъзнавани мисли и желания.

Частични нагони (*Partialtriebe*) — появяващи се на различни стадии от детското развитие отделни типове влечения (орални, анални, садистични, воайорски и др.), които в началото на гениталната фаза се интегрират под примата на гениталната зона и се подчиняват на сексуалния (в тесния смисъл на думата) нагон.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.